

סוגיות בחינוך מיוחד ובשילוב, כרך 26, מס. 1 ע' 5-22
 © אחורה הוצאה לאור 2011

שינוי עמדות מורים כלפי תלמידים בעלי צרכים מיוחדים וכלפי שילובם בחינוך הרגיל – ממצאי מחקרים

רחל טלמור, אורלי קיים

תקציר: התחום של טכניקות ואסטרטגיות לצמצום עמדות שליליות או סטריאוטיפיות ביחס לאנשים עם צרכים מיוחדים קיבל תשומת לב מחקרית מועטה, כמו גם הדרכים לשינוי עמדות של מורים לכיוון חיובי יותר ביחס לשילוב. מטרת המאמר הנוכחי הייתה לסקור את הממצאים המחקריים שעלו בקשר להתערבויות שנעשו כדי להביא לשינוי עמדות של מתכשרים להוראה ושל מורים ביחס לשילוב וביחס לתלמידים עם צרכים מיוחדים. כמו כן ביקשנו להסיק מהממצאים האלו מסקנות בדבר הדרכים היעילות ביותר לשינוי עמדות אלה לכיוון חיובי. סקירה וניתוח של המחקרים העוסקים בשינוי עמדות של מורים ביחס לשילוב וביחס לתלמידים עם צרכים מיוחדים מלמד על ארבע אסטרטגיות עיקריות של התערבות: 1. הקניית ידע על הלוקיות; 2. חשיפה לאנשים עם צרכים מיוחדים; 3. דיון קבוצתי; 4. סימולציה (הדמיה). הממצא הבולט ביותר העולה מהמחקרים שנסקרו הוא, שאין די בשימוש באסטרטגיה אחת כדי לשנות עמדות של מורים ומתכשרים להוראה, ויש צורך לשלב לפחות בין שתי אסטרטגיות עיקריות: הקניית ידע על הלוקיות וחשיפה מבוקרת לבוגרים או לילדים עם צרכים מיוחדים.

מבוא

חוק החינוך המיוחד שנחקק בשנת תשמ"ח (כנסת ישראל, 1988) תרם תרומה רבה לתהליך השינוי בכל מערכת החינוך באשר לשילובם של ילדים בעלי צרכים מיוחדים במערכת הרגילה. בד בבד עם הרפורמה שנעשתה במערכת החינוך בנושא חינוך ילדים בעלי צרכים מיוחדים חלו גם שינויים בהכשרת המורים ונוספו קורסים העוסקים בתלמידים בעלי צרכים מיוחדים ובשילובם בכיתה רגילה. בהחלטת המועצה להשכלה גבוהה, המופיעה בדוח הוועדה לקביעת מתווים מנחים להכשרה להוראה במוסדות להשכלה גבוהה בישראל (ועדת אריאב), מופיעה התייחסות קצרה לנושא האומרת, כי בכל תכנית לימודים להכשרה להוראה יבואו לידי ביטוי תחומי הליבה המרכזיים ובהם "תהליכי הוראה-למידה לתלמידים בעלי צרכים שונים ומרקע חברתי-תרבותי שונה" (משרד החינוך, 2006 עמ' 9).

לעמדות חיוביות של מורים ומחנכים בנוגע לשילוב חשיבות רבה. ראשית, נמצא שעמדות חיוביות קשורות לקבלה של ילדים בעלי צרכים מיוחדים (Forlin, Hattie & Douglas, 1996; Scruggs & Mastropieri, 1996; Ward, 1994; Center & Bochner, 1994). שנית, עמדות חיוביות בנוגע לשילוב הן גורם חשוב בהצלחת השילוב (Coates, 1989; Semmel, 1991; Abernathy, Butera & Lesar, 1991). והן יכולות להיות חשובות ביותר לאיכות ההוראה השילובית (Bender, Vaul & Scott, 1995). שלישית, עמדות ואמונות של מורים כלפי תלמידים בעלי צרכים מיוחדים הן מן הנושאים החשובים המשפיעים על האתוס הבית-ספרי באשר לחינוך תלמידים בעלי צרכים מיוחדים ועל המאמצים ליצירת שיתוף פעולה בין מורים רגילים למורים לחינוך מיוחד (Hobbs & Westling, 1998; Idol, 1994; Nevin & Paolucci-Whitcomb, 1994).